

SKOLFÖRBEREDDA BARN – BARNFÖRBEREDD SKOLA?

Vårdnadshavares perspektiv på sina barns övergång från förskola till förskoleklass

I denna text diskuteras svenska vårdnadshavares förväntningar på sina barns kommande övergång från förskola till förskoleklass. Empirin består av 176 enkäter besvarade av vårdnadshavare vars barn var på väg att göra denna övergång. Resultaten visar att många vårdnadshavare beskriver sina barn som "redo för skolan" medan andra ger uttryck för att det snarare är skolan som måste vara redo för deras barn. Resultaten visar att övergångar mellan skolformer måste betraktas ur ett sociokulturellt perspektiv baserat på dialog mellan individ, hem och de olika institutionerna i skolsystemet. Först då kan "school readiness"-begreppet utgöra en rättighetsdiskurs – dvs. barns rätt till anpassad fortsatt skolgång.

Introduktion

Skolstarten är en viktig milstolpe för både barn och vårdnadshavare. Frågan om barns övergång från förskola till skola är också ett återkommande ärende på internationella politiska agendor (OECD, 2006). De politiska diskussionerna är ofta baserade på föreställningar om att barns övergångar är problematiska och något man måste hantera varsamt. Med detta som skäl har fokus riktats mot att bygga broar och underlätta övergångar mellan olika skolformer, med målet att underlätta övergångarna för barnen (Ecclestone, 2009). Internationell forskning visar att det sätt barnen gör övergångarna på inte bara påverkar

deras start i skolan – det finns även möjligheter att övergångarna kan påverka framtida skolgång (Fabian, 2002; Bulkley & Fabian, 2006). Dock finns det endast få studier som problematiserar risker och möjligheter utifrån olika erfarenheter av övergångar. Framför allt saknas det forskning som utgår från och sätter vårdnadshavares perspektiv i fokus. Därför är det övergripande syftet med denna text att beskriva och diskutera svenska vårdnadshavares förväntningar på deras barns kommande övergång från förskola till förskoleklass.

Den svenska kontexten

I Sverige går de allra flesta barnen i förskola när de är 1-5 år gamla. Det året de fyller 6 år gör de övergången till förskoleklass. Det år de fyller 7 år börjar de i första klass i den obligatoriska grundskolan. Även om den svenska förskoleklassen fram till och med hösten 2018 har varit ett frivilligt skolår¹ är verksamheten oftast fysiskt placerad i skolans klassrum. Detta innebär att övergången från förskola till förskoleklass innebär en fysisk förflyttning från förskolemiljön till skolans miljö. Av denna anledning beskriver ofta barn och vårdnadshavare övergången till förskoleklassen som att barnen "börjar skolan". Detta har i praktiken inneburit att barnen i det svenska skolsystemet "har gjort dubbla skolstarter"; dels när de har börjat i förskoleklass, och dels när de har börjat i årskurs 1 (Sandberg, 2012; Ackesjö, 2013). Tanken är att dock förskoleklassen ska vara som en bro mellan förskola och skola och brygga samman de olika pedagogiska förhållningssätten i de olika skolformerna för att göra övergången mellan dem mjuk för barnen.

¹ Den svenska förskoleklassen blir obligatorisk från och med hösten 2018. Studien genomfördes dock innan diskussionen om den obligatorisk förskoleklass tog fart.

Vårdnadshavare och övergångar

Barns övergång till skolan påverkar hela familjen – det är inte bara barnen som genomgår denna process (Westcott m.fl., 2003). Forskning (Ackesjö, 2017) har visat att föräldrar som redan har äldre barn i skolåldern tenderar att betrakta barns övergång från förskola till skola som en positiv utmaning, till skillnad från föräldrar vars äldsta barn ska börja skolan, vilka är mer oroliga. Att bli vårdnadshavare till ett skolbarn är också en stor förändring och stödet från familjen spelar stor roll när barnen förbereder sig för övergången. Griebel och Niesel (2013) menar att vårdnadshavare, precis som barnen, upplever diskontinuiteter och utmaningar på den individuella nivån (det vill säga förändringar i sin egen identitet, att hantera starka känslor), på interaktionsnivå (det vill säga att bygga upp nya relationer med andra vårdnadshavare och lärare) och på den kontextuella nivån (det vill säga att möta nya undervisningsmiljöer i skolan och på fritidshemmet) (a.a.). Alltså innebär barnens övergång från förskola till skola en tid av både sårbarhet och nya möjligheter för både barn och vårdnadshavare eftersom nya relationer och nya kontexter ska utforskas (Dockett & Perry, 2013). Vårdnadshavares och barns välbefinnande blir därmed en viktig aspekt av en positiv övergångsprocess. Detta innebär också att både barn och vårdnadshavare behöver vara välinformerade och väl förberedda inför övergången.

Övergångar och att vara redo för skolan

Forskning har visat att vårdnadshavares tankar om sina barns skolstart hänger samman med om barnen upplevs vara "redo för skolan" eller inte. Forskning har också visat att diskussionen om att vara redo för skolan ofta är relaterad till förklaringsmodeller som barns ålder och kön (Dockett & Perry, 2007). Historiskt har man inom ECE (Early Childhood Education) inte velat definiera begreppet "school readiness"²(Saluja m.fl., 2000). Detta kan förklaras utifrån ett motstånd mot att barnets mognad skulle vara den primära indikatorn på om barnet är redo för skolan. "School readiness" är ett svårhanterat begrepp eftersom det representerar en föreställning om barns individuella utveckling (Dunlop, 2016) och placerar fokus på vilka personliga attribut, förmågor och kunnande som måste vara utvecklade före skolstart, vilket också bäddar in begreppet

i ett bristparadigm. Fokus riktas från en vidare förståelse av övergången till skolan till ett smalt och individuellt perspektiv, vilket riskerar att förneka tidigare lärande. Dessutom blir den pedagogiska praktiken – och övergången – definierad av den kommande praktiken.

Vad innebär det då att vara redo för skolan? Runtom i världen har skapare av policy, politiker, akademiker, lärare och förskollärare debatterat termen "school readiness" (Arnold m.fl., 2007; Kagan & Rigby, 2003; Woodhead & Moss, 2007). Det finns ingen tydlig definition av begreppet, snarare en konsensus över att begreppet är svårt att definiera (Graue, 2006; Kagan & Rigby, 2003; Dockett & Perry, 2002).

Den samtida definitionen har dock förskjutits mot en mer socialkonstruerad modell som betonar relationen mellan barnet och den omgivande miljön på ett nytt sätt (Murphy & Burns, 2002). Utifrån detta perspektiv blir "school readiness" ett resultat av interaktionen mellan barnet, miljön och de kulturella erfarenheterna. Detta gör "school readiness" till ett mångfacetterat begrepp som snarare refererar till mötet mellan barnet och institutionen. Det handlar inte om barnets eventuella mognad, det handlar snarare om relationen mellan familjerna, skolan och samhället. Begreppet har därmed förändrats till att utgöra en rättighetsdiskurs – barns rätt till väl anpassad fortsatt skolgång (jfr Woodhead & Moss, 2006).

Fortfarande använder dock en del utbildningssystem (som USA, Frankrike och UK) ett snävare sätt som exempelvis betonar barnens förmågor inom läsning, skrivning och matematik som indikatorer på huruvida barnen är redo för skolan, medan andra länder (exempelvis de nordiska länderna) använder ett tydligare socialpedagogiskt förhållningssätt som betonar skolan som en plats för förberedelser för livet bortom skolan (OECD, 2006). OECD (2017) varnar dock för "skolifiering" av förskolans verksamhet och framhåller tvärtom att ju mer barn- och åldersanpassade den pedagogiska praktiken är, desto fler fördelar får barnen i sin fortsatta utveckling. Här framhålls de nordiska länderna, med sin barncentrerade pedagogik, som ett framgångsrecept. Även om övergångar ofta länkas med tankar om barn som ska vara redo för skolan, handlar det även om att skolan måste vara redo för, och anpassa sig till, de barn som kommer (OECD, 2017).

Utifrån artikelns övergripande syfte, att beskriva och diskutera svenska vårdnadshavares förväntningar på sina barns kommande övergång från förskola till förskoleklass, har följande forskningsfrågor formulerats:

² I texten varvar jag begreppet "school readiness" med att vara redo/förberedd för skolan. Den svenska äldre översättningen av "school readiness" är *skolmognad* och alltför individualistisk och tämligen utdaterad för att kunna användas på ett konstruktivt vis. I brist på ett bra socialkonstruktivistiskt svenskt begrepp behåller jag därför det engelska begreppet "school readiness" vid flera tillfällen i texten.

- HUR BESKRIVER VÅRDNADSHAVARE SINA BARN INFÖR DEN FÖRESTÅENDE ÖVERGÅNGEN FRÅN FÖRSKOLA TILL FÖRSKOLEKLASS?

- HUR KAN DESSA BESKRIVNINGAR FÖRSTÅS I RELATION TILL BEGREPPE "SCHOOL READINESS"?

Teoretiska perspektiv

Studien utgår från ett sociokulturellt perspektiv på övergångar, vilket betonar förändringar i deltagande i de olika kontexterna (Rogoff, 2003). Detta innebär att övergångarna kan betraktas både som en process och som ett resultat av sociokulturella interaktioner (Chick & Meleis, 1986). Den sociokulturella miljön, dvs. omgivning, relationer och kontext, blir centrala aspekter i processen och betydelsefullt för erfarenheterna och upplevelserna av övergången. Övergångsprocessen kan också enligt Chick och Meleis (1986) vara relaterad till frigörelse, förändring och skapandet av nya förväntningar och erfarenheter. Alltså blir definitioner och redefinitioner centrala. Genom deltagande i olika gemenskaper, och genom förändringar i relationer, konstrueras olika sätt att vara i olika gemenskaper. De förändrade rollerna innebär även förändringar i status och identitet (Rogoff, 1996), vilket också skapar en föreställning om att individerna bidrar till den sociala reproduktionen av kontexten likvärd som att de influeras av den.

Övergångar betraktas också teoretiskt som gränsöverskridande handlingar. Gränsteorier används för att förstå hur respondenterna markerar och argumenterar för gränser mellan olika skolformer och/eller gemenskaper, men även för att förstå hur gränser befästs och synliggörs mellan olika skolformer. Att träda över en gräns kan beskrivas som att träda in i en ny värld, in i ett nytt landskap (Tuomi-Gröhn m.fl., 2007). Gränser kan ha både negativa kännetecken (som svårigheter att få tillträde) och positiva kännetecken (som en plats för nya möjligheter) (Wenger, 2000). Det är när gränser överträds som de uppmärksammas, eftersom de reflekterar likheter och skillnader (Newman, 2006). Dessa teoretiska perspektiv på övergången innebär att när vårdnadshavarna ger övergången och den

nya kontexten mening så markerar de även en gräns till något "annat" utanför.

Genomförande

Den empiri studien består av utgörs av 176 enkäter besvarade av vårdnadshavare vars barn inom kort skulle göra övergången från förskola till förskoleklass³. 105 av dessa respondenter skulle för första gången bli vårdnadshavare till ett skolbarn, medan 71 av dem redan hade äldre barn i skolan. Vårdnadshavare till barn på sex olika skolor ombads besvara enkäterna några månader före övergången från förskolan till förskoleklassen i samband med att de blev inbjudna av respektive rektor till ett informationsmöte på de olika skolorna. Jag deltog på föräldramötena och delade ut enkäterna på plats.

Enkäter är bra instrument om man vill konstruera data från många respondenter, och svaren är dessutom ofta möjliga att jämföra (Wilson & McLean 1994). Enkäten bestod av en sektion med nio kvantitativa multiple choice-frågor. Enkärens andra sektion bestod av en enda öppen fråga: *Skriv det första du kommer att tänka på när du funderar på att ditt barn ska börja i förskoleklass* (inspirerad av Dockett m.fl., 2002). Denna öppna fråga uppmuntrade vårdnadshavarna att fundera över vad som är viktigt för dem och vad som oroar dem i relation till deras barns övergång. Denna text fokuserar endast respondentsvar från denna öppna fråga.

Det första steget i analysen var att, utifrån ett helikopterperspektiv, läsa alla svar flera gånger. I det andra steget skedde en närläsning av hur vårdnadshavarna beskrev sina barn i relation till övergången. En del svar var långa, detaljrika och möjliga att direkt analysera. Andra svar var kortfattade och krävde mer tolkning och reflektion för att förstå. Slutligen gjordes en tematisk innehållsanalys (Kvale, 1997) i relation till studiens teoretiska begrepp. Målet med innehållsanalysen var att finna de mest centrala och återkommande beskrivningarna som vårdnadshavarna hade delgivit i sina enkäter och tematisera dessa. Resultatet relaterades sedan till tidigare forskning och mynnade slutligen ut i pedagogiska implikationer för den pedagogiska praktiken.

³ Föreliggande artikel är en omarbetad och utvecklad version av empirin som är använd i en tidigare publicerad artikel: Ackesjö, H. (2017). Parents' emotional and academic attitudes towards children's transition to preschool class – dimensions of school readiness and continuity. In S. Dockett, W. Griebel & B. Perry (red.) *"Families and the transition to school"*. (147-162). Springer Publishing Company.

Resultat

Vårdnadshavarnas enkätsvar innehöll beskrivningar av känslor som stolthet, oro och nyfikenhet, men också förlust och saknad. De flesta vårdnadshavare beskrev att övergången från förskola till förskoleklass är en stor förändring och en kritisk händelse – både för dem själva och för barnen. Denna övergång är ett viktigt första steg på en ny resa:

“DET ÄR UTVECKLING FÖR MITT BARN. FÖRBEREDELSE FÖR SKOLSTARTEN. INTRÄDET I EN FRAMTIDA VUXENVÄRLD.”

“DET ÄR ETT VIKTIGT STEG I LIVET. DET ÄR VIKTIGT ATT FÅ EN BRA START.”

“SMÅBARNSÅREN ÄR ÖVER. NU BÖRJAR EN NY RESA.”

Föreställningen om övergången som ett stort steg för barnen att ta beskrevs både i positiva och negativa ordalag. Citaten ovan kan illustrera hur familjer och skola är inbäddade i sociala, kulturella och historiska kontexter och influenser (Rogoff, 2003) – att lämna förskolan är här inbäddat i föreställningen om att ”träda in i vuxenvärlden” (skolan) och att samtidigt lämna ”småbarnsåren” (förskolan) bakom sig. I sina enkätsvar markerar vårdnadshavarna teoretiskt en gräns (Wenger 2000) mellan förskola och förskoleklass när de skriver om ”en ny resa” och ”en bra start” (i något nytt). Genom att korsa denna gräns träder barnen in i ett annat territorium där de möter något nytt och okänt (jfr Tuomi-Gröhn m.fl. 2007).

Analysen visar att enkätsvaren innehåller en förståelse av förskola, förskoleklass och skola som olika sociala och kulturella praktiker. Detta kan förklaras med att alla barn gör övergångar i ett utbildningssystem som är historiskt förutbestämt och inramat av utbildningspolitiska ambitioner och statlig styrning. Förskola, förskoleklass och årskurs 1 i Sverige är skolformer som oftast är fysiskt separerade på olika platser, även om förskoleklassen ofta är integrerad

på skolans område. Vårdnadshavarnas sätt att markera en gräns mellan skolformer (Newman, 2006) indikerar föreställningar om fler skillnader än likheter mellan praktikerna. Dessa uttalanden underhåller och reproducerar dikotomin mellan förskola och skola som separerade och sociokulturella och traditionsbundna kontexter. I det följande presenteras två teman utifrån vårdnadshavarnas beskrivningar: *Barnet som är redo för skolan samt Skolan måste vara redo för barnen.*

Barnet som är redo för skolan

Inom detta första tema beskriver vårdnadshavarna att det är dags för deras barn att träda in i något nytt. Det beskrivs framför allt hur barnen utvecklat intresse för att lära mer:

“DET ÄR DAGS FÖR MITT BARN ATT GÅ VIDARE.”

“HON ÄR REDO ATT BÖRJA SKOLAN. HON HAR LÄNGTAT EFTER DETTA SÅ LÄNGE.”

“VI HAR VÄNTAT PÅ DETTA. DET [ÖVERGÅNGEN] PASSAR BRA NU NÄR INTRESSET FÖR ATT LÄSA OCH SKRIVA HAR BÖRJAT.”

I FÖRVÄNTAR OSS ATT FÖRSKOLEKLASSEN SKA VARA MER SOM SKOLAN.”

När de beskriver deras barns inträde i förskoleklass, markerar de att barnen är redo att gå vidare och redo att korsa gränsen (Wenger, 2000) för att möta högre krav och mer ”skollikt lärande”. Barn och vårdnadshavare verkar ha ”väntat” och ”längtat” efter denna övergång. Vårdnadshavarna verkar förvänta sig att nya och andra möjligheter till lärande och formell skolundervisning ska erbjudas på andra sidan gränsen:

“JAG HAR STORA FÖRVÄNTNINGAR PÅ ATT HAN SKA LÄRA SIG MASSOR.”

“HON LÄNGTAR EFTER ATT FÅ BÖRJA SKOLAN OCH LÄRA SIG LÄSA OCH BLI BÄTTRE PÅ ATT RÄKNA.”

Överlag hamnar fokus i dessa beskrivningar på lärande. Att barnen är redo för skolan beskrivs i termer av förmågor och kunskaper som barnen uppvisar, redan behärskar eller vill lära sig. Vårdnadshavarna förväntar sig också att barnen ska få möta en annan form av undervisning när barnen har gått över gränsen (Wenger, 2000). I enkätsvaren framträder en föreställning om att barnen nu kommer att bli undervisade och disciplinerade till ansvarsfulla elever. Vårdnadshavarnas beskrivningar av förskoleklassen som en disciplin-driven arena med "skollik" undervisning verkar överlag vara positiv:

“DET KÄNNS OTROLIGT SKÖNT OCH JAG HOPPAS ATT LÄRARNA TAR TAG OCH GER BARNEN STIMULANS. HOPPAS ÄVEN ATT LÄRARNA HAR TYDLIGA REGLER FÖR BARNEN.”

“DET ÄR VIKTIGT ATT DE LÄR SIG SKOLDISCIPLIN INFÖR DET SOM KOMMA SKALL.”

“NU BLIR DET LITE MER ALLVAR FÖR ATT FÖRBEREDA FÖR SKOLAN.”

I enkätsvaren beskriver vårdnadshavarna att det kommer att bli "något annat" att gå i förskoleklass jämfört med att gå i förskola. Det är intressant att notera att de beskriver övergången i termen av "att börja skolan" trots att förskoleklassen fortfarande var en frivillig skolform när studien genomfördes. Detta kan dock förklaras med att barnen korsar en fysisk gräns när de lämnar förskolans miljö och trä-

der in i förskoleklassen som är belägen i skolans klassrum. Denna föreställning kan dock medverka till att förskoleklassen beskrivs som "en ny resa" där man förväntar sig ett möte med en delvis annorlunda undervisningsverksamhet. Vårdnadshavarna beskriver övergången närmast i termer av inträdet i en ny värld av hårt arbete och disciplin (jfr Tuomi-Gröhn m.fl., 2007). De vårdnadshavare som kommer till uttryck här beskriver ingen eller väldigt lite oro för övergången. De verkar trygga i att deras barn (äntligen) ska få lämna förskolan och träda över gränsen och möta nya möjligheter och utmaningar och de beskriver sina barn som redo för detta. Förskola och förskoleklass beskrivs som två skilda kontexter med en tydlig gräns mellan (Newman, 2006). Vårdnadshavarna ger gränsbegreppet positiva konnotationer när de fokuserar barns lärande och mötet med nya utmaningar – gränsovergången förväntas innebära nya erbjudanden för barnen (jfr Wenger, 2000). Att träda över gränsen innebär på ett positivt sätt att göra ett tydligt uppbrott och en separation från förskolan. I relation till "school readiness"-begreppet fokuseras här barnens utveckling och lärande, och vårdnadshavarna beskriver hur barnen är förberedda för inträdet i skolan, de är redo och ivriga att lära mer och svårare saker i vad man föreställer sig vara en skollik miljö.

Skolan måste vara redo för barnen

Inom detta andra tema beskriver vårdnadshavarna övergången från förskolan till förskoleklassen som en större utmaning både för dem och barnen. I kontrast till beskrivningarna inom det tidigare temat handlar beskrivningarna inom detta tema om att övergången kanske handlar om att ta ett allt för stort steg:

”JAG ÄR RÄDD FÖR ATT FÖRSKOLEKLASSEN SKA BLI FÖR MYCKET SKOLA MED FÖR HÖGA KRAV OCH FÖR STORT ANSVAR OCH SÅ. JAG ÄR RÄDD ATT FÖRSKOLEKLASSEN HAR FÄRGATS FÖR MYCKET AV SKOLAN ISTÄLLET FÖR ATT KARAKTÄRISERAS AV FÖRSKOLANS SÄTT ATT UNDERVISA. JAG VILL INTE ATT BARNEN SKA FÖRSKOLA DEN LEKFULLA INLÄRNINGEN. JAG TYCKER ATT DET ÄR ETT ALLDELES FÖR STORT STEG MELLAN SKOLFORMERNA FÖR MÅNGA BARN.”

Vårdnadshavarna uttrycker också oro över mötet med skolans kultur:

”HAN GÅR FRÅN EN TRYGG FÖRSKOLEVERKSAMHET TILL SKOLVÄRLDEN. DET KÄNNES SOM ETT STORT STEG.”

”JAG VILL INTE ATT BARNEN SKA FÖRLORA DEN LEKFULLA INLÄRNINGEN.”

Även dessa vårdnadshavare markerar en gräns (Wenger, 2000) som barnen måste träda över – men skillnaden är att förskoleklassen nu beskrivs som en skolform som möjligen kan ha *för* höga krav på barnen. De olika sätt dessa vårdnadshavare diskuterar deras barns övergång indikerar en dikotomi mellan förskola och skola – då de beskrivs som två separerade sociokulturella kontexter (jfr Rogoff, 2003) – men också en dikotomi mellan lek och formellt lärande. Steget från lek till undervisning beskrivs som stort.

Inom temat beskriver vårdnadshavarna också sina barn som små och sårbara och i behov av omsorg och trygghet. Vårdnadshavarna verkar vara ängsliga över att skolan inte kommer att erbjuda barnen det stöd och den hjälp de kommer att behöva:

”SOM FÖRÄLDER KÄNNER JAG ATT BARNEN FORTFARANDE ÄR SMÅ OCH BEHÖVER MYCKET STÖD I LEKEN OCH I LÄRANDET, OCH ÄVEN HJÄLP MED PÅKLÄDNING NÄR DE SKA GÅ UT.”

”KOMMER HAN ATT BLI OMHÄNDERTAGEN?”

”FINNS DET VUXNA NÄRVARANDE VID ALLA RASTER? HAR SKOLAN LIKA STOR KOLL PÅ VÅRT BARN SOM FÖRSKOLAN? FÖRSVINNEN VÅRT BARN I MÄNGDEN?”

”JAG TÄNKER PÅ TRYGGHETEN (FRÅN DET LILLA TILL DET STORA), KNYTA SKOR, TOALETTBESÖK... FINNS VUXNA TILL HANDS?”

Dessa vårdnadshavare tenderar att vara mer oroliga över övergången. De fokuserar barnens trygghet och emotionella välbefinnande, och beskriver sina barn som små och sårbara. Även denna grupp vårdnadshavare beskriver övergången som att lämna förskolan med dess omsorg och trygghet, men i dessa beskrivningar innehåller gränsbegreppet (Wenger, 2000) negativa konnotationer. Till skillnad från det första temat betonar gränsen mellan förskola och förskoleklass här svårigheter, fragmentering och separation. Vårdnadshavarnas gränsmarkering mellan skolformerna (Newman, 2006) reproducerar också en dikotomi mellan förskola och förskoleklass som två separerade sociokulturella kontexter – men även en dikotomi mellan lek och lärande. Vårdnadshavarna verkar oroliga för att det ska bli *för mycket skola* i förskoleklassen. Man skulle kunna tolka det som att vårdnadshavare kommentarer handlar om att barnen inte är redo för skolan. Men tvärtom verkar kommentarerna främst handla om *ifall skolan är redo att ta emot deras barn*. Dessa vårdnadshavare verkar önska att förskolepedagogiken och förskolläraernas ombesörjande förhållningssätt ska följa med in i skolan.

I relation till "school readiness"-begreppet verkar dessa vårdnadshavare främst fundera över om skolan är redo att ta emot deras barn. Barnen verkar ur vårdnadshavarnas perspektiv behöva stora delar trygghet, stöd och omsorg, inte bara i sitt lärande och undervisning utan även under andra delar av skoldagen och på andra platser än i klassrummet.

Diskussion

Resultaten ovan visar att alla vårdnadshavare tenderar att betrakta övergången från förskola till förskoleklass som en stor förändring och som en kritisk händelse för barnen. Att lämna förskolan verkar vara inbäddat i en föreställning om att "träda in i vuxenvärlden" (skolan) och "lämna barndomen (förskolan) bakom sig" – och detta betraktas både som positivt och negativt. Vårdnadshavarna beskriver en mix av olika känslor och förväntningar. Men de beskriver också likheter. Övergången kommer att innebära högre akademiska krav på barnen, vilket kan innebära både negativ oro och positiv förväntan. Samtidigt som några vårdnadshavare ser fram mot att barnen ska få möta högre krav och disciplin, är andra mer oroliga för detsamma och hävdar istället att barnen behöver möta en lekfull undervisning även efter övergången. Samtliga vårdnadshavare beskriver övergången som en gräns för barnen att träda över. En del av dem önskar en "clean break" med förskolan. Andra önskar tydlig kontinuitet och en

mjuk övergång mellan förskola och förskoleklass så att gränsen inte blir övermäktig och för stor för barnen att ta sig över.

School readiness-begreppet

De gränser vårdnadshavarna markerar mellan förskola och förskoleklass (samt skola) beror till stor del på hur de betraktar förskola, förskoleklass och skola som sociala kontexter och platser för lärande. Här synliggörs hur begreppet "school readiness" blir en social konstruktion som baseras på individernas meningsskapande (jfr Graue, 2006). Dessutom konstrueras begreppet i relation till föreställningar och förväntningar på "det nya", i detta fall förskoleklassen, förväntningar som inte nödvändigtvis behöver stämma överens med verkligheten. Som exempel presenterar vårdnadshavarna bilder av förskola och förskoleklass som kontexter som skiljer sig avsevärt från varandra. Dessa skillnader förväntas skapa ett gap som kan vara svårt för barnen att ta sig över.

Det sätt respondenterna i denna studie beskriver sina barn i övergången är nära förknippat med olika dimensioner av begreppet "school readiness". Enkätsvaren indikerar att vårdnadshavarna anser att *barn kan vara mer eller mindre redo* för att börja förskoleklass – och att det kan vara skolan som inte är redo att ta emot deras barn. I enkätsvaren blir barnen inbäddade i en diskussion om deras olika individuella behov (av exempelvis trygghet och omsorg) eller deras utvecklingspotential och förmågor (i exempelvis olika skolämnen). Detta utgör också en slags förklaringsmodell för om barnen verkar redo för skolan eller inte. Vårdnadshavarna presenterar därmed ett individuellt perspektiv (möjligen baserat på ett bristparadigm, jfr Dunlop, 2016) där fokus verkar riktas mot barnens personliga attribut. Beroende på hur redo barnet upplevs vara kan även argument om att också skolan måste vara redo att ta emot barnen utifrån deras olika förutsättningar föras fram.

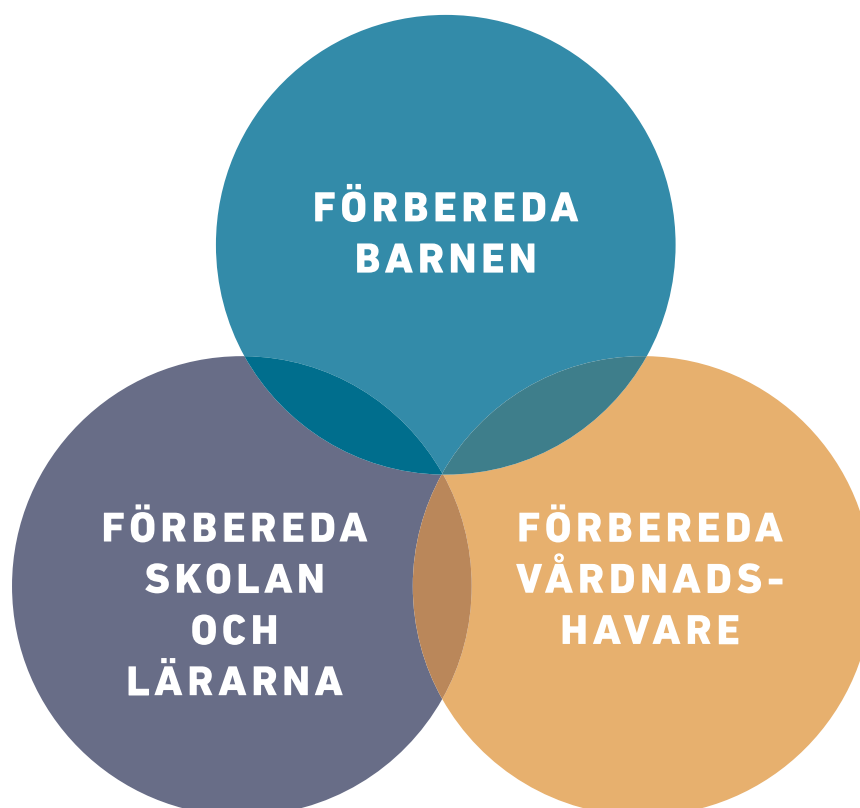
Implikationer för praktiken

Vilka implikationer för den pedagogiska praktiken för dessa resultat med sig? Min poäng med denna artikel, att presentera hur vårdnadshavare beskriver sina barn i övergången från förskola till förskoleklass samt att relatera dessa beskrivningar till en diskussion om "school readiness", är att på detta sätt illustrera hur övergången till skolan kan betraktas ur ett sociokulturellt perspektiv (jfr Chick & Meleis, 1986) där barnets beredskap för skolan blir ett resultat av interaktioner mellan barnet, miljön och de kulturella erfarenheterna. Detta betyder att även barns

övergångar mellan skolformer måste ske i dialog mellan individen, hemmet och de olika institutionerna inom skolsystemet:

FIGUR 1:

En sammanflätad övergångsprocess, inspirerad av UNICEF (2011).

Tidigare forskning (ex. Ackesjö, 2013) har påvisat vikten av att förbereda barnen för övergångar så att de får möjlighet att skapa rimliga förväntningar på kommande skolform. Föreliggande studie visar att även föräldrar bär på oro inför övergångar och att även de behöver förberedas. Detta resultat korrelerar även till forskning av Griebel och Niesel (2013; Griebel m.fl., 2017) som visar att vårdnadshavares välbefinnande som vårdnadshavare till ett blivande skolbarn kan vara ett viktigt kriterium för att barnet ska få en bra övergång. Med detta i minnet är det viktigt att bemöta vårdnadshavares tankar och oro och att samtidigt bekräfta deras egen rollförändring från att ha varit vårdnadshavare till ett förskolebarn till att vara vårdnadshavare till en elev i skolan.

Att vara redo för skolan, oavsett om det handlar om aspekter som barns fortsatta lärande och utveckling eller om barns behov av omsorg och trygghet, verkar handla om

relationen mellan familj, skola och samhälle. Om vi ska betrakta "school readiness" som en rättighetsdiskurs (jfr Woodhead & Moss, 2006), dvs. barns rätt till väl anpassad fortsatt skolgång, så behöver alla inblandade delar i denna process förberedas. Ofta är lärare duktiga på att förbereda barnen för övergångar (jfr Ackesjö, 2013). Men resultaten i denna studie visar att även vårdnadshavarna samt lärarna i den mottagande skolformen behöver förberedas. Vårdnadshavare behöver förberedas för att skapa rimliga kunskaper, föreställningar och förväntningar på den nya skolformen, både som en egen förberedelse, och för att stötta sina barn i övergången. Lärarna i den mottagande skolformen behöver förberedas så att de kan ta emot barnen utifrån deras olika föreställningar, förutsättningar och behov (av fortsatt utveckling och lärande och/eller omsorg och trygghet). Detta verkar vara en sammanflätad process, där alla delar blir lika viktiga för att skapa en positiv övergång.

Referenser

- Ackesjö, H. (2013). *Från förväntningar till motstånd och anpassning. Fyra barns övergångar till och från förskoleklass*. *Nordic Early Childhood Education Research Journal*, 6(15), 1-23.
- Ackesjö, H. (2017). *Parents' emotional and academic attitudes towards children's transition to preschool class. Dimensions of school readiness and continuity*. In S. Dockett, W. Griebel & B. Perry (red.) *Families and the transition to school*, 147-162. Springer Publishing Company.
- Arnold, C., Bartlett, K., Gowani, S. & Merali, R. (2007). *Is everybody ready? Readiness, transition and continuity: Reflections and moving forward*. *Working Papers in Early Childhood Development*, 41. Haag: Bernard van Leer Foundation.
- Bulkeley, J. & Fabian, H. (2006). *Well-being and belonging during early educational transitions*. *International Journal of Transitions in Childhood*, 2, 18-30.
- Chick, N. & Meleis, A.I. (1986). *Transitions: A nursing concern*. In P.L. Chinn (red.) *Nursing research methodology*, 237-257. Boulder, CO: Aspen Publications.
- Dockett, S., Perry, B. & Nicolson, D. (2002). *Social and personal transformation as children start school*. *International Journal of Learning*, 9, 289-299.
- Dockett, S. & Perry, B. (2002). *Who's Ready for What? Young Children Starting School*. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 3(1), 67-89.
- Dockett, S. & Perry, B. (2007). *Transitions to school. Perceptions, Expectations, Experiences*. New South Wales, Australia: UNSW Press.
- Dockett, S. & Perry, B. (2013). *Families and the transition to school*. In K. Margetts & A. Kienig. (red.) *International Perspectives on Transition to School. Reconceptualising beliefs, policy and practice*, 111-121.
- Dunlop, A.W. (2016). *Informing transitions: Theories of learning or development? Presentation på EECERAS konferens i Dublin, 31/8-3/9 2016*.
- Ecclestone, K. (2009). *Lost and found in transition: Educational implications of concerns about 'identity', 'agency' and 'structure'*. In J. Field, J. Gallacher & R. Ingram (red.) *Researching transitions in lifelong learning (9-27)*. London & New York, NY: Routledge.
- Fabian, H. (2002). *Empowering children for transitions*. In H. Fabian & A.-W. Dunlop (red.) *Transitions in the early years (123-134)*. London & New York, NY: Routledge.
- Graue, E. (2006). *The Answer Is Readiness – Now What Is the Question?* *Early Education & Development*, 17(1), 43-56.
- Griebel, W. & Niesel, R. (2013). *The development of parents in their first child's transition to primary school*. In Margetts, K. & Kienig, A. (red.) *International Perspectives on Transition to School. Reconceptualising beliefs, policy and practice (101-110)*.
- Griebel, W., Wildgruber, A., Schuster, A. & Radan, J. (2017). *Transition to being parents of a school-child: Parental perspective on coping of parents and child nine months after school start*. In S. Dockett, W. Griebel & B. Perry (red.) *Families and the transition to school*, 21-36. Springer Publishing Company.
- Kagan, S. & Rigby, E. (2003). *Policy Matters: Setting and Measuring Benchmarks for State Policies. Improving the Readiness of Children for School. A Discussion Paper*. Washington DC: Center for the Study of Social Policy.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Murphy, D.A. & Burns, C.E. (2002). *Development of a Comprehensive Community Assessment of School Readiness*. *Early Childhood Research and Practice*, 4(2), 1-15.
- Newman, D. (2006). *The line that continues to separate us: Borders in our "borderless" world*. *Progress in Human Geography*, 30(2), 143-161.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2006). *Starting Strong II: Early childhood education and care*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
- Organisation for Economic Co-operation and Development (2017). *Starting Strong V: Transitions from early childhood education and care to primary education*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).
- Rogoff, B. (2003). *The cultural nature of human development*. Oxford: Oxford University Press.
- Saluja, G., Scott-Little, C. & Clifford, R.M. (2000). *Readiness for School: A survey of state policies and definitions*. *Early Childhood Research and Practice*, 2(2) <http://ecrp.uiuc.edu/v2n2/saluja.html>. Downloaded 30 April 2015.
- Sandberg, G. (2012). *På väg in i skolan. Om villkor för olika barns delaktighet och skriftspråkslärande*. (Dissertation). Uppsala: Uppsala University.
- Tuomi-Gröhn, T., Engeström, Y. & Young, M. (2007). *From Transfer to Boundary-Crossing Between School and Work as a Tool for Developing Vocational Education: An Introduction*. In T. Tuomi-Gröhn & Y. Engeström (red.) *Between School and Work. New Perspectives on Transfer and Boundary-crossing (1-18)*. UK: Emerald/Earli.
- UNICEF (2011). *School readiness and transitions*. New York, NY: UNICEF.
- Westcott, K., Perry, B., Jones, K. & Dockett, S. (2003). *Parents' transition to school*. *Journal of Australian Research in Early Childhood Education*, 10(2), 26-38.
- Wenger, E. (2000). *Communities of practice and social learning systems*. *Organization Articles*, 7(2), 225-246.
- Wilson, N. & McLean, S. (1994). *Questionnaire design: A practical introduction*. Newton Abbey: University of Ulster Press.
- Woodhead, M. & Moss, P. (2007). *Early Childhood and Primary Education: Transitions in the lives of Young Children*. UK: Open University.